

Ulike familieformer i barnehagen

Hvordan fremstilles arbeidet med ulike familieformer i årsplanene til
Trondheim kommunes offentlige barnehager?

Marta Stenersen
[kandidatnummer: 18]

Bacheloroppgave – Barndom, helse og livsmestring
[BHBAC3980]

Trondheim, april 2022

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanningen og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

FORORD

Dette er et tema som står mitt hjerte nært, siden mine barn vil vokse opp med to mødre. Til tider har jobben vært ganske krevende, men i all hovedsak har den vært veldig givende og ikke minst veldig interessant. Jeg vil takke alle jeg har pratet hull i hode på om denne oppgaven, og alle som hjulpet meg på min vei til å fullføre. Stor takk til veiledere, Elisabeth Walsøe Lehn og Sølvi Ann Fætten, samt andre lærere, for hjelp og kloke og beroligende ord. Og takk til familie og venner for tro og støtte; uten alle dere hadde jeg nok fortsatt klart det, men det hadde ikke vært det samme.

Tusen takk til Marte – denne er til oss.

Betydningen du har for barn, må du aldri undervurdere.

(Elisabeth W. Lehn & Anne H. Sivertsen, 2022)

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
1.0 INNLEDNING	5
<i>1.1 Bakgrunn og mål.....</i>	<i>5</i>
<i>1.2 Disposisjon.....</i>	<i>6</i>
2.0 TEORI	7
<i>2.1 Familien.....</i>	<i>7</i>
<i>2.2 Barn og barndommens egenverdi.....</i>	<i>9</i>
<i>2.3 Barnehagens plass i barns liv.....</i>	<i>10</i>
2.3.1 Verdier og holdninger.....	10
<i>2.4 Trygghet, mangfold og åpenhet.....</i>	<i>11</i>
3.0 METODE	13
<i>3.1 Valg av metode.....</i>	<i>13</i>
<i>3.2 Kvalitativ dokumentanalyse.....</i>	<i>13</i>
<i>3.3 Gjennomføring av valgt metode.....</i>	<i>14</i>
<i>3.4 Analysearbeid .....</i>	<i>15</i>
<i>3.5 Etske retningslinjer.....</i>	<i>16</i>
4.0 DRØFTING AV FUNN.....	16
<i>4.1 Få funn.....</i>	<i>17</i>
<i>4.2 Markering av Pride i barnehagen .....</i>	<i>18</i>
<i>4.3 Bruken av Rammeplanen i årsplanen.....</i>	<i>21</i>
<i>4.4 Viktige ord å ta med seg .....</i>	<i>22</i>
5.0 KONKLUSJON OG AVSLUTNING	24
LITTERATUR.....	27
VEDLEGG	30
<i>Årshjul: .....</i>	<i>30</i>
Barnehage 11a.....	30
Barnehage 11b.....	30

1.0 INNLEDNING

Jeg vil starte med å dele en praksisfortelling, som ble bakgrunnen til denne oppgaven. Det er for meg en viktig praksisfortelling, fordi den viser hva jeg, som er i et lesbisk forhold, kan bli møtt med i hverdagen. Når barn lærer at jeg er i et forhold med noen av samme kjønn som meg selv, blir jeg som regel møtt med en «hva heter hun?» eller et «ok» også springer de videre, mens andre ganger kan det komme en «hæ?» sammen med et ansiktsuttrykk som viser at nå skjønner de ingenting. Jeg har ikke noe imot å fortelle disse barna at man kan være i forhold med noen av samme kjønn, så det gjør jeg. Som Kong Harald V sa i sin tale 1.september 2016: «Nordmenn er jenter som er glad i jenter, gutter som er glad i gutter, og jenter og gutter som er glad i hverandre.». La oss vise det.

1.1 Bakgrunn og mål

Vi var en gjeng som satt ved bordet og tegnet.

Sj5,5 snur seg mot meg og spør: Hva var det du het igjen?

Jeg svarer på litt tullede måte: Husker du ikke det?

S tenker, så spør hun med et smil: hva het kjæresten din igjen?

M: Hun heter Marte

S smiler og sier: Da heter du Marta

Jeg smiler og sier: Helt rett

Det blir litt stille, før S sier: Da kan ikke dere få barn.

Dette er første del av en samtale jeg hadde med en jente i barnehagen, når jeg var i praksis 2.året. Til denne praksisfortelling skrev jeg en etisk refleksjon der jeg blant annet skrev om at jeg ønsker å være en del av den utviklingen vi er i for å normalisere ulike familieformer i barnehagen og i samfunnet vi lever i. Ifølge rammeplanen (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.10) skal barnehagen synliggjøre et mangfold i familieformer og sørge for at alle barn får sin familie speilet i barnehagen. Et lite mål for meg med denne bacheloroppgaven er å bli mer kjent med hvordan ulike familieformer blir fremstilt i barnehagen, hva de skriver og hvilke fokus som blir satt på det i hverdagen, samt å øke bevissthet rundt tema. Familieformer er et stort tema, fordi det finnes mange ulike familieformer, som er noe jeg vil komme mer inn på senere i oppgaven. Jeg tar for meg hele temaet gjennom bacheloroppgaven, og vil forholde

meg til alle de ulike familieformene når jeg skriver. Med bakgrunn i dette har jeg kommet frem til følge problemstilling;

Hvordan fremstilles arbeidet med ulike familieformer i årsplanene til Trondheim kommunes offentlige barnehager?

Når jeg ser på hvordan de fremstiller arbeidet, vil jeg også se på *hva* de fremstiller, altså hva de skriver, og det vil være sentralt for oppgaven. Ved å se på *hva* barnehagene skriver i årsplanene, vil si noe om hvordan de fremstiller arbeidet med ulike familieformer, og det er derfor relevant med tanke på problemstillingen.

I løpet av utdanningen lærer vi og blir mer kjent med hvorfor og hvordan vi barnehagen er barns viktigste omsorgsgivere utenfor familien. Familien er det næreste og kjæreste for et barn, og ingen betyr mer for barns trivsel og utvikling enn foreldre, selv når barna er mye i barnehagen (Drugli, 2019, s.99), så hvilket fokus blir gitt til familien i barnehagen? En årsplan er et av barnehagens styringsdokument, som barnehagene selv står for utarbeidelse av, og de vil fortelle meg hva de forskjellige barnehagene står for, hvordan de jobber og hva de fokuserer på i hverdagen. Jeg tar derfor bare for meg de årsplanene som faktisk skriver om ulike familieformer, eller viser på en annen måte at de arbeider med ulike familieformer. For å avklare så gjelder denne oppgaven og det jeg skriver om alle barn og familier. Det handler om at alle, uansett hvordan familie man kommer fra, skal bli kjent med at det finnes flere måter å leve livet sitt på og at det er greit. Barna skal utvikle interesse og respekt for hverandre og forstå verdien av likheter og ulikheter (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.55).

1.2 Disposisjon

Denne oppgaven består hovedsakelig av 3 deler, som er fordelt på 5 kapitler. I første del, som er kapittel 1 og innledning for oppgaven, skriver jeg om bakgrunn, tema og mål for oppgaven, samt presenterer problemstillingen. Jeg deler en praksisfortelling som viser hva jeg, som er i et lesbisk forhold, kan bli møtt med fra barn og voksne i hverdagen. Den viser også en forståelse fra et barn, som ikke har fått blitt kjent med at forhold og familie kommer i forskjellige former, og at for eksempel to damer kan få barn sammen. Andre del er kapittel 2 og 3. I kapittel 2 legger jeg frem mitt teoretiske grunnlag for denne oppgaven. Her skriver jeg om familie, barnet og barndommen, barnehagens plass i barns liv, verdier og holdninger, og

til slutt om trygghet, mangfold og åpenhet. Kapittel 3 er metodedelen. Denne oppgaven baserer seg på en dokumentanalyse, med en kvalitativ tilnærming hvor jeg ser på bruken av ordet *familie*, i årsplanene til 20 barnehager i Trondheim kommune, for å få innsikt i hvordan barnehagene jobber med ulike familieformer. Metodekapittelet er slått delvis sammen, og i underkapittelet *kvalitativ dokumentanalyse*, skriver jeg også litt om hvorfor jeg valgt årsplaner som mine kilder og om metodekritikk. Videre skriver jeg om gjennomføringen av metoden og analysen jeg har gjennomført, og til slutt kommer jeg inn på de etiske retningslinjene for oppgaven. Siste del for oppgaven er kapittel 4 og 5. Hvor jeg i kapittel 4 presenterer mine funn og drøfter disse i lys av det teoretiske grunnlaget for oppgaven. Og i femte og siste kapittel kommer konklusjon og avslutningen for oppgaven, hvor jeg vil oppsummere hva jeg har vært gjennom, og gi en konklusjon på hva jeg har kommet frem til gjennom denne oppgaven, ved å presentere hovedpunktene for oppgaven.

2.0 TEORI

Mitt teoretisk grunnlag for denne bacheloren omhandler i all hovedsak barnet, barndommen, familien og barnehagens plass i barns liv, her kommer jeg også inn på gjenspeiling av verdier, som jeg anser å være veldig relevant for tema. Jeg skriver også om trygghet, mangfold og åpenhet som er basert på Regjeringens handlingsplan fra 2021, *Trygghet, mangfold og åpenhet* (Kulturdepartementet). Disse områdene er valgt ut fra hva jeg har funnet relevant med tanke på mitt datamateriale, mine funn og problemstillingen; Hvordan fremstilles arbeidet med ulike familieformer i årsplanene til barnehagene? Samt at jeg skal se på *hva* barnehagene skriver i årsplanene, som også gjorde at dette var områder som var aktuelle å skrive om. Igjen vil jeg bare avklare å si at denne oppgaven gjelder alle barn og familier. Dette handler om at alle skal bli kjent med at det finnes flere måter å leve livet sitt på og at det er greit.

2.1 Familien

Hva er en familie?

Siden jeg skal skrive om ulike familieformer, velger jeg å skrive kort om familien, og hva den er. «Familien er samfunnets grunnleggende sosiale enhet – den viktigste arena for tilhørighet, nærhet og fellesskap og den beste ramme rundt barns oppvekst. Det er generasjoners erfaringer – uavhengig av kultur og religion.» (St. Meld. 29 (2002-2003) s.5).

Den tradisjonelle kjernefamilien, som hadde sin storhetstid på 1940, 50- og 60-tallet, besto av en mor-far-barn-konstellasjon i samme hushold, hvor det også var etablert en kjønnsmessig arbeidsdeling ... Hjemmet var barnets primære omsorgs- og sosialiseringarena, med mor som barnets mest sentrale samhandlingspartner. Familien ble sett på som en enhet og en institusjon med bestemte funksjoner. (Haugen, 2021, s.95)

Tema for oppgaven er ulike familieformer. Samfunnet har endret seg, og det har vokst frem nye og moderne måter å se familien på, og den «tradisjonelle kjernefamilien» er ikke et begrep som egner seg å bruke når vi snakker generelt om familie i Norge i dag (Larsen & Slåtten, 2019, s.157). I St. Meld. 29 ((2002-2003), s.5) presenteres det: «Familien omfatter ektepar med og uten barn, samboere med og uten barn, homofile partnere med og uten barn, aleneforeldre som bor sammen med barn, samværsforeldre, familier med fosterbarn og enslige, aleneboende». Dette sett sammen med Melding til Stortinget 24 (2015-2016) som skriver at Norge er blitt et mangfoldig samfunn med mange samlivsformer og ulike familieopprinnelse, som de utdyper med å skrive om kjerne- og stjernefamilier, familier som adopterer, fosterfamilier, regnbuefamilier, familier berørt av funksjonsnedsettelse og familier knyttet til ulike etniske og kulturelle bakgrunner. Med dette setter Stortinget og regjeringene, som vi har hatt de siste tiårene, ord og betydning til mangfoldet Norge består av. De viser hvordan de har utviklet og utvidet synet sitt på familien og mangfoldet, og at i Norge er det familier i ulike former.

Familie- og samlivsmønsteret har endret seg mye i løpet av de siste tiårene. Det er blitt et større mangfold av samlivsformer. Familiebegrepet må derfor være bredt og inkluderende. Innenfor dette mangfoldet vil regjeringen understreke at barn er selvstendige individer som har rett til å kjenne sitt biologiske opphav. (St. Meld. 29 (2002-2003), s.6)

I likhet med familie- og samlivsmønsteret, så har barns plass i familien er også endret seg, og synet på barn er endret sammenlignet med få tiår siden (Larsen & Slåtten, 2019, s.179).

2.2 Barn og barndommens egenverdi

Selv om ikke alle familier har barn, så er det for denne oppgaven relevant å ta med barna og barndommen, siden jeg skal se på hvordan barnehager jobber med dem og hva jobben har å si for dem. Det handler om å anerkjenne barn som et individ, som forutsetter gjensidighet og respekt for barns perspektiv, og at man møter dem som medmennesker (Franck, 2021, s.117). «Det finnes ikke noe mer verdifullt enn mennesket, som individ og som deltaker i et fellesskap. Menneskets verdi kan ikke graderes. Dets liv, prioriteringer og betydning synliggjøres og påvirkes i samvær og fellesskap med andre mennesker» (St. Meld.29 (2002-2003), s.5). Synet på barn har, sammen med mye annet, endret seg, og nå snakker vi om *barndommens egenverdi*. Barndommen har fått en verdi i seg selv, og det er noe som skal ivaretas og anerkjennes, også i barnehagen (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.7). Barn har gått fra å bli sett på som *human becomings*, til å bli sett på som *human beings*, noe barndomssosiologien har vært en sentral bidragsyter til (Franck, 2021, s.117).

... drivkraften bak barndomssosiologi var å løsrive studier om barn og barndom fra familien og familieteori. Målet var å trekke frem barn og barndommens egenverdi samt sette søkelys på barns mulighet til å bli hørt, sett og anerkjent ut fra sine egne premisser. (Haugen, 2021, s.94)

Alle har en barndom, men ingen har en lik barndom, fordi selve barndommen er en individuell opplevelse og en del av hvert enkelt menneske sitt liv. Ingen andre kan si og bestemme hvordan noen andre sin barndom er eller var, fordi det er bare personen selv om kan fortelle om sin egen opplevelse. Vi andre er bare til stede og er med på å påvirke opplevelsen enten positivt eller negativt, som et handlende subjekt som kan påvirke både seg selv og andre (Lehn & Sivertsen, 2022, s.72). Barnehagene er fylt med små og store individer, som alle er med på å påvirke dagen, barndommen og livet til små barn. Ingen går upåvirket gjennom barndommen, og enten vi vil eller ikke så bærer vi med oss holdninger og verdier som påvirker oppførselen vår (Madland, 2013, s.37). Til å starte med skriver jeg at det handler om å anerkjenne barnet som et individ, og det gjelder alle barn uansett hvordan form for familie de kommer fra. Alle skal fortsatt lære å anerkjenne hverandre og i barnehagen skal vi fremme respekt for menneskeverdet ved å synliggjøre, verdsette og fremme mangfoldet og gjensidig respekt (Utdanningdirektoratet, 2017, s.9). Barnet og barndommen er derfor noe å ta med seg i denne oppgaven.

2.3 Barnehagens plass i barns liv

Ifølge Statistisk Sentralbyrå (SSB, 2022) gikk det, i 2021, 268 465 barn i barnehage, som tilsvarer 93,4% av barn mellom 1-5 år i Norge. Jeg velger å se på barnehagens plass i barns liv for å understreke at jobben som gjøres i barnehagen berører så mange barn og familier, og den har en betydning. Den har en betydning for flere enn bare barnet. For nesten hvert barn kan man doble antallet med tanke på foreldre, og for andre kan vi kanskje regne med 1, 3 eller 4 foreldre. Noen har søsken, eller besteforeldre, tanter og onkler som er veldig nære. Til slutt sitter vi igjen med et veldig høyt antall personer barnehagen berører. Fordi jobben har også noe å si for foreldre, familien, samfunnet og kanskje for en selv, på forskjellig vis, og det må vi ikke legge skjul på. Barnehagen er en stor del av barns liv, og ifølge Larsen og Slåtten (2019, s.42) tilbringer mange barn tretti til førti timer i uka i barnehagen fra de er omtrent ett til de er seks år. Vi kan derfor si at barnehagen har en stor betydning for barnet og er en stor del av barndommen. Barnehagen er en plass hvor barna skal få leke, lære og utvikle seg, gjennom interaksjon og samhandling med omgivelsene (Franck, 2021, s.131). Gjennom deltakelse i barnehagens fellesskap skal barna få muligheten til å utvikle forståelse for samfunnet og den verden de er en del av (Utdanningdirektoratet, 2017, s.8). Barnehagen kan sees på som et lite samfunn, hvor barna forberedes på det større samfunnet, «der ute». Barnehagens praksis påvirkes av ansattes holdninger og verdier (Lehn & Sivertsen, 2022, s76), og gjenspeiling av våre verdier og bevissthet på våre holdninger i barnehagen er veldig viktige «arbeidsoppgaver».

2.3.1 Verdier og holdninger

Siden barnehagens praksis påvirkes av ansattes holdninger og verdier, så har det for oppgaven en betydning å skrive litt om det, siden jeg skal se på hvordan barnehager *fremstiller* arbeidet sitt med ulike familieformer i årsplanene sine. Med andre ord vil deres måte å fremstille arbeidet med ulike familieformer, si noe om barnehagens verdier og holdninger ovenfor dette tema, samt hvordan de jobber i barnehagen og hva de gir barna med tanke på tema. Årsplanen kan sees på som barnehagens verdigrunnlag, som da er basert på de ansattes verdigrunnlag. Å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet, er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen (Utdanningdirektoratet, 2017, s.7). Dette er eksempler på verdier som ansatte burde ha en formening om, og være bevisst på hva de, som individ og som gruppe, legger i det. I innledningen av oppgaven skrev jeg at barna skal utvikle interesse og respekt for hverandre

og forstå verdien av likheter og ulikheter (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.55). Hvordan skal barna utvikle interesse og respekt eller forstå verdien av likheter og ulikheter, hvis ikke voksne gjør det? Synliggjøring av ulike familieformer i barnehagen, er en måte å synliggjøre her og at vi lever i et mangfoldig samfunn. Dette kan være med på å skape tilhørighet og anerkjennelse, som igjen kan føre til trygghet og omsorg.

Hvordan folk velger å leve livet sitt er noe veldig mange andre kan ha en formening om. Det at vi har et mangfold i familieformer i dagens samfunn er også noe mange kan ha en formening om. Disse formeningene baseres på de personene sine verdier og holdninger. I barnehagen skal det skape interesse og forståelse for samfunnets mangfold og for andre menneskers livsverden og levesett (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.55), derfor er det viktig at ansatte er bevisste på hvordan holdninger og verdier de har når det kommer til samfunnets mangfold, fordi det kan utgjøre en forskjell og ha en betydning for de barna og familiene, men også alle andre rundt. Verdier handler om hva vi oppfatter som bra eller dårlig, vondt eller godt, rett eller feil og lignende. Verdiene våre påvirker våre holdninger, som igjen påvirker våre handlinger, derfor er verdier av stor betydning for oss som enkeltmenneske og som samfunn (Moen, 2017, s.25). Barnehagen er en av de viktigste verdiformidlere i samfunnet, fordi de minste barna er den gruppen mennesker som er mest mottagelige og ukritiske (Eidhamar & Leer-Salvesen, 2017, s.105). Dette sier noe om voksnes påvirkningskraft. Ansatte i barnehagen er viktige rollemodeller og forbilder for barna i alt de gjør. Holdningene våre utvikles individuelt, med de dannes og utvikles i samspill med de menneskene vi til enhver tid har rundt oss, og de påvirkes kontinuerlig av erfaringene våre (Madland, 2013, s.30). Dette blir en del av vår personlighet, og barndommen er med på å forme den senere moralske personligheten (L. V. Eidhamar & P. Leer-Salvesen, 2017, s.87).

2.4 Trygghet, mangfold og åpenhet

I regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika presenterer de diverse tiltak som skal være med på å styrke kunnskap, kompetanse, samarbeid og likestilling, for å oppnå en økt åpenhet, trygghet og likeverd i alle samfunnets deler (Kulturdepartementet, 2021). Om barnehage skriver de: «Barnehagen skal også formidle til barna at det er mange måter å være en familie på.» (Kulturdepartementet, 2021, s.62). Etter dette henviser de til hva

Rammeplanen skriver om synliggjøring og speiling av ulike familieformer¹, som de videre utdyper ved å skrive hva som ligger i det, noe som ikke står i rammeplanen.

I dette ligger det å fortelle om det mangfoldet av familier som finnes, og at barn for eksempel kan ha to foreldre, aleneforeldre, steforeldre, homofile eller lesbiske foreldre, adoptivforeldre og fosterforeldre eller andre familieformer. Dette er ikke minst viktig for et forebyggende perspektiv, der det å normalisere ulike familietyper kan forebygge fordommer, mobbing, trakassering og hatkriminalitet.

(Kulturdepartementet, 2021, s.62)

Rammeplanen er ikke kjent for å utdype seg i alt av det de skriver om, og mye er åpent for tolkning. Denne utdypelsen som kulturdepartementet kommer med i handlingsplanen gir et bilde om hvorfor det er viktig at barnehagen formidler til barna at det er mange måter å være en familie på, og lar barna få kunnskap om mangfoldet og de ulike familieformene i dagens samfunn. Det at de bruker begrep som *forebygge*, som sier noe om hvordan situasjonen er nå til dags, og det viser til at de har et ønske og håp om å komme seg videre fra det og bort fra fordommer, mobbing, trakassering og hatkriminalitet, som de skriver. «Til tross for betydelig fremskritt, gjenstår det fortsatt en rekke utfordringer.» (Kulturdepartementet, 2021, s.4). Forebygging handler om å gjøre slutt på eller begrense en uønsket utvikling (Mikkelsen, 2005). Og den uønskede utvikling i dette tilfelle går ut på at familier og familiemedlemmer opplever mobbing, trakassering og hatkriminalitet på grunn av folks fordommer mot mangfoldet, og måten andre velger å leve livet sitt på. Det er for eksempel reaksjoner fra omgivelsene, altså andre, som barna må forholde seg til og som i stor grad er det som skaper eventuelle konflikter knyttet til foreldrenes seksuelle orientering (Fjær & Backe-Hansen, 2013). Dette er fordommer som kan unngås gjennom synliggjøring av mangfoldet. Åpenhet om mangfoldet er med på å skape trygghet.

---

¹ «Barnehagen skal synliggjøre et mangfold i familieformer og sørge for at alle barn får sin familie speilet i barnehage» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.10)

3.0 METODE

3.1 Valg av metode

Til denne oppgaven falt valget på en dokumentanalyse, med en kvalitativ tilnærming hvor jeg har søkt etter ordet *familie*, i årsplanene til de offentlige barnehagene i Trondheim kommune. Dette var for å få innsikt i hvordan barnehagene i Trondheim kommune fremstiller arbeidet sitt med ulike familieformer gjennom årsplanene sine. Som jeg skrev i innledningen så er årsplanene en del av barnehagens styringsdokument og de vil gi meg det empiriske materialet om hvordan og om barnehagene jobber med ulike familieformer. Jeg tar bare for meg de årsplanene som skriver om og viste til at de arbeider med ulike familieformer, siden det bare er disse som er av interesse med tanke på å få svar på problemstillingen.

3.2 Kvalitativ dokumentanalyse

Tjora skriver at kvalitative analyser handler i korte trekk om å utvikle gode innsikter, refleksjoner, konsepter og teorier med utgangspunkt i empiriske materiale, som for eksempel kan komme av dokumentstudier (Tjora, 2018, s.7). Årsplaner er noe alle barnehager skal utarbeide, og som skal vise hvordan barnehagen arbeider for å omsette rammeplanens formål og innhold, og barnehageeierens lokale tilpasninger til pedagogisk praksis (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.37-38). Årsplaner er derfor en plass man skal lete for å finne ut hva barnehagen står for, hvordan de jobber og hva de fokuserer på i hverdagen, som gjorde at de kvalifiserte seg egnede som kilder til min oppgave. Årsplanene vil gi meg det empiriske materialet, ved at det forteller meg hva som foregår «der ute», og de er derfor passende å bruke til denne metoden.

Til å starte med skrev jeg at dette er et tema som står mitt hjerte nært. Kjennskap til området fra tidligere kan være en styrke og en begrensning (Thagaard, 2019, s.190), det vil si at jeg kan påvirke forskningen positivt og negativt alt etter hvordan jeg jobber. For meg var det viktig å finne en god balanse mellom å holde meg saklig og upersonlig, samtidig med å bruke min nærhet til tema til å vise og få frem en større forståelse, gjennom hele forskningsprosjektet. En analyse er ikke en isolert prosess som gjøres når datamaterialet ligger klar, men det er en kontinuerlig måte å tenke og jobbe på under hele forløpet (Bergsland & Jæger, 2016, s.81). Dette vil være med på å styrke kvaliteten på prosessen og resultatet. Samtidig er ingen metode feilfri, og det er viktig å være kritisk og reflektere over egen metode og egne innsamlingsstrategier (Bergsland & Jæger, 2016, s.80). På den ene siden

kan denne metoden fortelle meg noe om barnehagene, som kanskje kunne blitt pyntet på over et intervju. Mens på den andre siden gir metoden på en måte ikke barnehagene til å forklare med egne ord. Selv om det er det de gjør i årsplanene, så kunne et eventuelt intervju fortalt meg mer og barnehagene fikk mulighet til å si noe som kanskje ikke står i årsplanen, men igjen så kan det være pynt. Jeg er ikke ute etter å ta noen på noe gjennom dette forskningsprosessen, jeg er mye heller ute etter å skape bevissthet på hvordan barnehagene fremstiller seg selv til de personene som ikke har øynene sine innad i barnehagen og kan se hva som skjer. Noe jeg mener denne dokumentanalysen kan gi meg. Det handler om å fremme barnehagen, og jobben som gjøres.

3.3 Gjennomføring av valgt metode

Til å begynne med måtte jeg finne, samle inn og systematisere dokumenter slik at de utgjorde et godt datamateriale til videre analyse (Asdal & Reinertsen, 2020, s.157). Jeg innhentet og undersøkte årsplaner for å se om de kunne bidra som data til min bacheloroppgave. Til å starte med å google jeg «familieformer årsplaner barnehage», men dette endte bare med 1 treff i årsplaner. Jeg måtte tenke annerledes, og gjennomføre søket på en annen måte. Ordet *familieformer* er tydeligvis ikke noe altfor mange bruker i sin årsplan, så jeg bestemte meg for å bruke ordet *familie*, i håp om at noen bruker for eksempel *-konstellasjoner* eller *-mangfold*, eventuelt skriver «former av familier». Uansett hvordan det ble formulert ville det komme opp med å søke etter *familie*.

Jeg viste at Trondheim kommune hadde en veldig oversiktlig og enkel liste over alle barnehagene i kommunen, både offentlig, private og familiebarnehager. En fordel med dokumentanalyse, er at mye empiri er umiddelbart tilgjengelig via åpne databaser og nettsider (Asdal & Reinertsen, 2020, s.162). Gjennom denne siden fikk jeg tilgang til informasjon om barnehagene og ikke minst årsplanene til de fleste av barnehagene. Jeg observerte at de offentlige barnehagene hadde årsplanene sine liggende på kommunes nettside, i motsetning til de private hvor du måtte inne på hver enkelt sin hjemmeside for å få tilgang til årsplanen deres. Jeg valgte derfor å filtrere listen over barnehage og bare fokusere på de offentlige barnehagene. Ifølge Trondheim kommunes nettside er det 257 barnehager i kommunen, og av disse er det 105 offentlige (Trondheim Kommune). Av de 105 barnehagene, så var det til sammen 12 barnehager hvor jeg ikke fant eller fikk tilgang til årsplanene, som vil si at jeg gjorde søk i årsplanene til 93 barnehager.

Hele innsamlingsprosessen støtter seg på strategisk utvelging, som baseres på at jeg systematisk velger ut enheter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstilling (Thagaard, 2019, s.54). Til slutt sto jeg igjen med 11 årsplaner, hvor jeg hadde gjort relevante treff. Det var flere som brukte ordet *familie* i årsplanen sin, men mange ganger ble det nevnt i sammenheng med Barne- og familietjenesten, når barnehagene skriver om sine samarbeidspartnere. Jeg sto til slutt igjen med 11 ulike årsplaner, tilhørende 20 barnehager, som skrev om familie på en måte som ble hensiktsmessig for mitt tema og problemstilling.

3.4 Analysearbeid

Til å starte med i analysen, etter datamaterialet lå klart, tok jeg en ekstra titt på problemstillingen min, for å se hva det er jeg ønsker å finne ut av og hvilket fokus skal jeg gi denne analysen. Hvordan fremstilles arbeidet med ulike familieformer i årsplanene? Å *fremstille* har flere betydninger, for denne oppgaven vil fremstille bety å skildre og å forklare. Altså hvordan skildrer og forklarer barnehagene arbeidet sitt med ulike familieformer i årsplanene. Derfor vil jeg også se på *hva* barnehagene skriver, som vil være relevant for å svare på problemstillingen. Når jeg skulle analysere mitt datagrunnlag fra årsplanene tok jeg for meg én årsplan av gangen og leste gjennom hva som sto rundt treffene jeg hadde gjort med på hurtigsøket, fordi en analyse dreier seg alltid om å redusere datamengden, skape orden, struktur og mening (Bergsland & Jæger, 2018, s.81). Jeg så på sammenhengen med når barnehagene skrev om familie i årsplanene og litt mer om hva de skriver og hvilke ord de brukte, for å luke ut hva som var relevant og ikke. Dette ville ha noe å si for hvordan de fremstiller arbeidet sitt, og som vil være med å svare på min problemstilling. Jeg gjorde meg notater om hva barnehagene skrev og hvor i årsplanene det ble skrevet om, samt andre ting de skrev om rundt treffet. Gjennom arbeidet med analysen er det viktig for meg å huske på at min egen forståelse av teksten har en innvirkning på hvordan analysen utvikler seg (Frederiksen & Beedholm, 2016, s.97), for å ta det tilbake til det jeg skrev om å finne en balanse mellom å holde meg saklig og upersonlig, og å bruke min forforståelse og forhold til temaet. For å holde en oversikt over datamaterialet, analysen, tolkningen og funnene mine opprettet jeg et dokument hvor datamaterialet ble lagt inn i en tabell, som var delt inn i hvem som skrev hva, hva de skrev og andre ting som jeg anså som

relevant å ta med. Ut ifra den tabellen så jeg etter likheter og ulikheter i det barnehagene skrev, og dette ble til slutt mine funn.

3.5 Etiske retningslinjer

Kvalitative metoder preges av en økende bevissthet om etiske retningslinjer, og forventninger om at forskere utviser en etisk praksis i sine forskningsprosesser (Thagaard, 2019, s.20). En etisk retningslinje som vil være viktig for meg i dokumentanalysen er kildehenvisning, og god henvisningsskikk. Dette er for å unngå plagiater, som anses som uakseptabelt og som et alvorlig brudd på etiske standarder (Thagaard, 2019, s.21). Siden årsplanene er offentlige dokumenter, så vil etiske retningslinjer som behandling av personopplysninger, samtykke og konfidensialitet på en måte ikke være aktuell, men jeg har valgt å anonymisere barnehagene. Dette skyldes av at navnene til barnehagene ikke er relevante for oppgaven, og de har derfor fått navnene barnehage 1, 2, 3 osv., og de barnehagene som er flere har jeg lagt til a, b og c. NESH legger frem i *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora* (2021) under punkt 34. at offentlige data bør samles inn på en måte som er forskningsetisk forsvarlig, og som de skriver i sin *forskningsetiske veileder for internettforskning* (NESH, 2018) så er det ikke slik at all informasjon som ligger åpent tilgjengelig på nettet nødvendigvis er offentlig. Med bakgrunn av dette vil anonymiseringen av barnehagene i oppgaven være forskningsetisk forsvarlig av meg som forsker og riktig for denne bacheloren.

4.0 DRØFTING AV FUNN

I dette kapitlet vil jeg presentere de funnene jeg har gjort meg, og drøfte dem i lys av teorien jeg la frem kapittel 2, samt opp mot problemstillingen for oppgaven; Hvordan fremstilles arbeidet med ulike familieformer i årsplanene til Trondheim Kommunes offentlige barnehager? Gjennom problemstillingen fokusere jeg også på hva de skriver om ulike familieformer, fordi det vil si noe om hvordan jobben fremstilles. Innholdet i dette kapitlet er basert på hva jeg har fått ut fra analysen av årsplanene. I funnene vil jeg gjenfortelle hva de forskjellige barnehagene skriver i årsplanene sine, samt ta med noen direkte sitat fra enkelte. Barnehagene omtales som *barnehage 1,2,3 – abc* – som forklart tidligere. Det er også noen eksempler med under vedlegg, fra de som skriver så kort at det ikke er mulig å gjenfortelle på bra vis eller ta direkte sitat fra. Før jeg starter vil jeg igjen si det at jeg ikke er ute etter å ta noen på noe med denne oppgaven, eller si at noen jobber feil. Jeg vil mye heller skape bevissthet rundt jobben som fremstilles. Bevisstgjøring er for eksempel mye brukt innen

utvikling- og endringsteorien, fordi ved å være bevisst på hva man gjør og hvorfor man gjør det, kan være med på å skape en endring og en utvikling. Funnene er basert på hvordan barnehagene fremstiller arbeidet med ulike familieformer i årsplanene og hva de fremstiller, som er problemstillingen. Og funnene jeg skriver om er: 1) Få funn, 2) Markering av Pride i barnehagen, 3) Bruken av Rammeplanen i årsplanen og 4) Viktige ord å ta med seg.

4.1 Få funn

Til å starte med ønsker jeg å si litt om hvor lite det var å finne om familie og familieformer i årsplanene. Få funn er et stort og viktig funn i seg selv, og i dette tilfelle får det frem hvor lite fokus ulike familieformer får i barnehagene, gjennom årsplanene. Hvorfor viser man ikke mer fokus til familien i plasser som årsplanen? Kjennskap til barns familier er med på at en også kjenner barnet bedre (Larsen & Slåtten, 2019, 158). Jeg hadde faktisk troen på at flere skulle skrive om familie generelt i årsplanene sine, fordi det kan formidle en betydning. En stor andel av hurtigsøkene endte på barne- og familietjenesten under barnehagens samarbeidspartner, og bare det. For eksempel; ordet *familie* fikk 3 treff i dokumentet, og det var fordi barne- og familietjenesten var nevnt 3 ganger i årsplanen. Det vil si at barnehagen ikke skriver om familie generelt i årsplanen, som kan si noe om deres verdier, altså hva de verdsetter. Samtidig vil ikke dette si at familien ikke har noe betydning for de barnehagen, men som formidler kan en ikke styre mottakers tanker, og det at de ikke nevner familien i årsplanen sin kan ha en betydning for noen. Personlig syntes jeg det er merkelig at familien ikke nevnes i det hele tatt hos noen, fordi det barnehagene skriver om i årsplanene sine vil si noe om barnehagens holdninger og verdier; hva de står for og anser som viktig. Men denne oppgaven skal ikke handle om de som ikke skriver noe om ulike familieformer, fordi jeg vil mye heller få frem hva som faktisk skrives om ulike familieformer, og belyse hvilken jobb som faktisk gjøres av enkelte. Og hva som skrives vil jeg komme mer inn på i de neste funnene mine.

De få funnene går ute på at det er 20 av 93 (105) barnehager som på en eller annen måte skriver om ulike familieformer, som er et lavt antall av barnehager, derav få funn. Samtidig går de få funnene ut på at de som skrev noe om ulike familieformer, ikke har skrevet så mye, så jeg fikk ikke mye datamaterialet å jobbe med. I denne oppgaven vil jeg å trekke frem og fokusere på de 20 barnehagene som faktisk skriver om og belyser sitt arbeid med ulike familieformer i barnehagen. Disse viser at for dem så har familien en større betydning, og at

familien er noe de kan bruke i sitt pedagogiske arbeid i barnehagen. De viser også at de er med på samfunnets utvikling, og anerkjenner at i barnehagen er det et mangfold av familier som skal synliggjøres, fordi det å normalisere ulike familietyper er med på å forebygge fordommer, mobbing, trakassering og hatkriminalitet (Kulturdepartementet, 2021, s.62). Barnehage 3 skriver helt i starten av sin årsplan, under *Første møte i barnehagen*: «I barnehagen blir man kjent med foreldre og barn i ulike familiekonstellasjoner, med ulik bakgrunn og fra ulike kulturer.». Med dette viser de at de anerkjenner endringen i samfunnet, og at i deres barnehage ønsker de å gi et fokus til foreldre og barn i ulike familiekonstellasjoner, med ulik bakgrunn og fra ulike kulturer. Det er noe av det første du ser og leser i årsplanen deres, og leser vil nesten med engang se hva barnehagen står for, og at familien er like velkommen som barna. Så hvordan blir arbeidet med ulike familieformer fremstilt i årsplanene?

4.2 Markering av Pride i barnehagen

Av de 20 barnehagene, så var det 3 barnehager som viste i sine årsplaner at de markerer Pride. Pride er en feiring av skeiv kjærlighet og mangfold (Berge, 2017), eller med andre ord; en feiring og markering av kjærligheten, mangfoldet, likheter og ulikheter, likeverd og fellesskap, som alt handler om å synliggjøre mangfoldet innen seksualitet, kjønn og kjærlighet, og å være stolt og åpen. Bør barnehager markere pride? Hva kan Pride ha å si for barn og voksne i barnehagene? Barnehage 8 skriver:

(Vår) visjon er – et miljø for vekst, utvikling og mangfold. Det er derfor naturlig for oss å markere pride som representerer likeverd, kjærlighet, mangfold, tilhørighet og fellesskap. Ved å inkludere alle former for kjønnsidentitet og familiesammensetninger i barnehagens pedagogiske arbeid vil vi kunne styrke menneskeklokskapen hos barna og hjelpe dem til å vokse opp uten fordommer.

Her vil jeg trekke frem bruken av *visjon*. Ifølge ordboken har ordet *visjon* flere betydninger, men det handler om det å se, gjerne noe fremtidig. For bedrifter og organisasjoner, som barnehagen, kan det handle om en målsetning, et ønske man har om fremtiden. De fleste barnehager har en visjon, som gjerne står på fremsiden av årsplanene eller øverst på hjemmesiden. Dette får fort frem hva barnehagen står for og jobber for, og er en måte å fremstille arbeidet sitt på. Av de 20 barnehagene, så var det 6 barnehager som presenterte

arbeidet med ulike familieformer sammen med sin visjon. Det barnehage 8 gjør gjennom det de skriver er at de gir et bilde av hvem de er, hva de jobber med, hvorfor de jobber med det og ikke minst viser til en viktighet med jobben de gjør. Ser vi denne sammen med det sitatet fra regjeringens handlingsplan (Kulturdepartementet, 2021, s.62) hvor de skriver om hva som ligger i synliggjøring av ulike familieformer i barnehagen, kan vi se en sammenheng mellom synliggjøring kan gjøres gjennom markering av pride, som kan være med å forebygge mot fordommer, mobbing, trakassering og hatkriminalitet. Barnehage 8 bruker også ordet *naturlig*, som også kan sees med sitatet fra handlingsplanen, hvor de bruker ordet *normalisering*. Fordi det handler om å normalisere ulike familieformer, så det til slutt virker naturlig for alle.

Det som er så fint med Pride er at ingen dømmer deg; i alle fall ikke av dem som deltar. Greit, ikke alle ser hvorfor feiring av Pride skal være noe man gjør, men det er gjerne de samme som ønsker at samfunnet skulle holdt seg til «den tradisjonelle kjernefamilie» og at alt annet ikke er greit. Også har vi de som mener Pride er en politisk markering som ikke hører hjemme i barnehagen. Det jeg skulle frem til er at Pride trenger ikke handle om homser, lesber og trans-personer i barnehagen, selv om det er der Pride stammer fra; homobevegelsen. I barnehagen kan det handle om å få være seg selv, og å lære å være stolt av seg selv, men samtidig er det en fin opplevelse og mulighet til å få kjennskap til opprinnelsen av Pride og da også videre til ulike familieformer, fordi familier kan også bestå av foreldre av samme kjønn, homofile og lesbiske. Samtidig skal barnehagen, ifølge rammeplanen, fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.10), derfor kan Pride være aktuelt i barnehagen av flere grunner. Gjennom markering av Pride kan barna få muligheten til å lære å kjenne seg selv og andre, og ikke minst å respektere andre, som er noe barnehagen skal fremme gjennom å synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.9). Barnehagen består av mange individer, som alle påvirker hverandres opplevelse. For barna er det deres barndom som oppleves, og som skal ivaretas og anerkjennes. Mye av det handler om at barna skal bli sett og respektert for den de er, og barnehagen skal bidra til at alle barn som går i barnehage, får en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.8).

De to andre barnehagene som skriver at de markerer pride deler årsplan, men igjen så har hver barnehage laget seg hver sitt årshjul, og det er her det kommer frem at de markerer pride.

Årshjul er på en måte en mer detaljert måte å vise hva barnehagen skal jobbe med i løpet av året, enn en årsplan. Hver måned får et tema og flere aktiviteter, som viser at barnehagen har en viss plan for året som kommer. For barnehage 11 a og b bygger de årshjulet sitt på farger, så hver måned har fått en farge og et tema. Barnehage 11a har i juni *regnbue* som farge og *kjønnsidentitet og familier* som tema, mens barnehage 11b har i mai og juni *regnbue* som farge og samme tema som 11a. Årshjulet til 11a består av 4 kolonner som er delt inn i måned, fokus, aktivitet/tema og hvordan, og 11b sitt årshjul er delt inn i 3 kolonner, som er delt inn i måned, fokus og mulige aktiviteter/tema. Under vedlegg ligger det tabeller som er utformet akkurat som [årshjulene](#), for å vise hva de skriver. For meg ble det utfordrende å skulle gjentfortelle hva som sto i tekst, fordi det står såpass oppstykket og kort. I motsetning til barnehage 8, så gir ikke barnehage 11 samme bilde til hvordan og hvorfor de markerer pride. De skriver for eksempel *etikk, religion og filosofi, og nærmiljø og samfunn*, som to punkter under aktivitet/tema og fokus. For meg, som har brukt og referert til rammeplanen i alt jeg har skrevet og gjort de siste 3 årene, så vet jeg at dette er to fagområder i rammeplanen. For foreldre, som kanskje ikke er like kjent med barnehagens styringsdokumenter, vil dette kanskje ikke si dem noe særlig. En konsekvens av dette kan være at årsplanen og årshjulene, som faktisk skal fortelle og skildre jobben i barnehagen til foreldre, ikke føles like rettet til foreldrene av foreldrene. Arbeidet i barnehage innebærer stadig å møte nye mennesker, både barn og voksne (Madland, 2013, s.36), og verdiformidlingen vi gjør i barnehagen er viktig både for barna og foreldrene. Derfor kan det være lurt å tenke på og å se på hvordan vi formidler arbeidet i barnehagen ut til foreldre, og andre.

Her er det tre barnehager som kan fortelle at de markerer pride i barnehagen, hvor alle tre gjør det på forskjellig vis. Pride er en måte å synliggjøre familiemangfoldet, og kan være en veldig fin aktivitet og markering å ha i barnehagen. Amnesty International (2016) skriver om 5 *grunner til at vi trenger pride*, hvor 2 av de er; 1. Pride er holdningsskapende, fordi forandring er mulig, og 2. Pride skaper synlighet. Å markere pride i barnehagen kan være med å skape synlighet og forståelse rundt tema for både barn og foreldre, og hvem vet kanskje det hjelper et barn som i fremtiden skal «komme ut» for foreldrene og familien sin, og som slipper å oppleve at det er ødeleggende, noe altfor mange i verden gjør. Som skrevet så kan pride være en feiring for mer enn homofile, lesbiske og transer, fordi det kan også handle om at barna blir sett for den de er. At de får oppleve kjærlighet til seg selv og å være stolt av seg selv og den de er, og at de føler at de og deres barndom blir ivaretatt og anerkjent. Haugen (2021, s.94) skrev om drivkraften til barndomssosiologien, hvor hun påpeker at målet er å

trekke frem barn og barndommens egenverdi, samt sette søkelyset på barns muligheter til å bli hørt, sett og anerkjent ut fra sine egne premisser. Markering av Pride i barnehagen kan ha for både barna, foreldre og kanskje ansatte, en større betydning, fordi åpenhet om mangfoldet er med på å skape trygghet.

4.3 Bruken av Rammeplanen i årsplanen

Noe jeg noterte meg gjennom analysen var hvordan enkelte barnehager «bare» siterte rammeplanen. På den ene siden skal årsplanen på en måte baseres på rammeplanen, siden årsplanen skal vise hvordan barnehagen vil arbeide for å omsette rammeplanenes formål og innhold (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.37). På den andre siden kan det bli veldig kort og «upersonlig», nesten litt nøytralt, og ved å bare skrive direkte sitat fra rammeplanen vil ikke vise *hvordan* barnehagen vil jobbe. Ta barnehage 5 a og b som siterer en setning fra rammeplanen (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.10); «Barnehagen skal synliggjøre et mangfold i familieformer og sørge for at alle barna får sin familie speilet i barnehagen». I motsetning til barnehage 7 a og b som skriver i deres barnehage er det rom for alle, og at for dem innebærer det blant annet å ha gjensidig respekt for barn og familier med ulike behov og kulturbakgrunn. Barnehage 7 skriver også at de ser på forskjellighet som en ressurs. Her er det to forskjellige fremstillinger av arbeidet, hvor den ene kan ses på som mer personlig og egen enn den andre, og ut ifra dette kan det hevdes at den ene legger mer i det enn den andre. Den personlige viser mer betydning, med at de har formulert egen tekst, mens de som siterer rammeplanen kan sees på at de ikke gir litt av seg selv, og «gjemmer» seg bak rammeplanen. Dette kan sammenlignes med de barnehagene som bruker sin visjon, hvor de legger frem hva de står for og hvordan det har noe å si for hva de jobber med. Også har vi de som formulerer egen tekst og siterer rammeplanen, som klarer å gi litt av seg selv samtidig som de støtter seg på at det står i rammeplanen. Det handler om å vise hvem de i barnehagen er, å formidle hva de står for, hvilke verdier og holdninger de vektlegger, fordi det er de ansattes holdning og verdier som påvirker barnehagens praksis (Lehn & Sivertsen, 2022, s.76).

Det handler også om å skape mening og forståelse, eller *opplevelsen av sammenheng* («Sense of coherence» – Antonovsky), som er et begrep vi bruker når vi snakker om *mestring*, men som kan være like relevant nå. Fordi det handler om å gjøre jobben i barnehagen begripelig for andre, ved å gi gode forklaringer på ting vi gjør. Å «bare» sitere rammeplanen eller bare skrive opp et fagområde fra rammeplanen inn i en plan i årsplanen vil ikke få frem nok av

jobben. Jeg vil tørre å påstå at ingen er bedre kjent med rammeplanen enn oss i barnehagen, fordi det er et av våre viktigste styringsdokument og lovverk som vi jobber etter daglig. Så å sette opp et sitat fra rammeplanen i årsplanen, og ikke noe mer, kan på den ene siden være nok, mens på den siden kan det komme frem som en «vi har ikke noe annet å skrive, så vi tar bare noe fra rammeplanen» eller «vi må ha *noe* fra rammeplanen med, vi tar bare dette», derav «upersonlig». Etter 3 år som student har jeg selv satt i noe fra rammeplanen «bare fordi ...» i oppgaver, men jeg har også vært i praksis og vært vitne til samme holdning ute i barnehagene. Likevel er det ikke godt å si hvor kjent foreldrene er med rammeplanene, og om dette vil ha noe å si, men samtidig så er ikke barnehagen bare rammeplanen. Derfor kan formuleringen i årsplanen ha noe å si for hvordan barnehagene fremstiller seg selv, og hva de får frem av deres holdninger og verdier, som vil si noe om hvordan de jobber. Og det handler ikke bare om hva barnehagene formidler ut til andre, men også hvordan de ser på seg selv.

Noen barnehager bruker rammeplanen i årsplanene ved å sette opp de forskjellige fagområdene fra rammeplanen. De fagområdene som går igjen med tanke på ulike familieformer er *nærmiljø og samfunn* og *etikk, religion og filosofi*, fordi det er under disse fagområdene det står at barna skal bli kjent med ulike tradisjoner, levesett og familieformer, samt får en forståelse for at det finnes mange ulike måter å forstå ting på og leve sammen på, og at barna skal utvikle interesse og respekt for hverandre, og forstår verdien av likheter og ulikheter i et fellesskap (Utdanningdirektoratet, 2027, s.55-56). Gjennom å bruke fagområdene i årsplanen viser barnehagene hvordan de jobber med de ulike fagområdene fra rammeplanen. Barnehage 9 har laget en utviklingsplan for hvert fagområde, som forteller hva barna skal få lære og oppleve fra de er 1 år til de er 6 år. Når det kommer til ulike familieformer, så skriver de at barna skal få forståelse for ulike tradisjoner, familieformer og levesett. Og at barna skal også få kjennskap til ulike familieformer og ulike måter å leve sammen på. Det de skriver er veldig kort og enkelt, men som i motsetning til barnehage 11, som nevnt tidligere i teksten, så legger barnehage 9 litt mer i utformingen og legger til rette for mer forståelse til leseren.

4.4 Viktige ord å ta med seg

Gjennom analysen har jeg fanget opp ord som gikk igjen i årsplanene. De fleste brukte flere av de samme ordene når de skrev om arbeidet med ulike familieformer. Og de ordene som gikk igjen var; fellesskap, mangfold, tilhørighet, likeverd, forståelse, kjennskap, respekt og

fordommer. Barnehage 8 brukte også ordet *menneskeklokskap*, noe ingen andre gjorde. Det at disse ordene går igjen viser til hva jobben med ulike familieformer har å si. I barnehagen skal vi vise respekt og toleranse for ulike familieformer og formidle slik toleranse og respekt til barna (Larsen & Slåtten, 2019, s.158). Barnehagen har en stor og viktig plass i barns liv, og det er der de fleste barna får oppleve sitt første fellesskap utenfor familien, derfor skal barnehagen sikre at barna får ta en del i og medvirke i fellesskapet (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.7). Samfunnets mangfold er i stadig endring, og ut ifra dette kan man si at mangfoldet i barnehagen også vil være i stadig endring. Med mange ulike familieformer, vil det komme flere og flere barn med ulike bakgrunner. Derfor skal barnehagen fremme mangfoldet, og vise respekt til forskjelligheter og positive holdninger til å leve sammen i fellesskap (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.8).

Forståelse og kjennskap er to av ordene som går igjen fra årsplanene, og barnehagene ønsker å gi barn kjennskap til ulike familieformer, og skape forståelse rundt ulike måter å leve livet på. Forståelse og kjennskap er ikke noe som skjer hvis vi ikke er åpen om tema. Derfor må de voksne vise seg som de rollemodellene og forbildene de er for barna, og spre kunnskap og synliggjøre mangfoldet i familieformer til barna. Ansatte må være bevisst på sine holdninger og verdier opp mot familieformer, for å ikke spre fordommer. Gjennom synliggjøring av ulike familieformer skal vi forebygge fordommer, fordi fordommer er ikke med å skape trygghet. Trygghet er noe vi ønsker for alle barn og voksne, uansett livssituasjon, og fordommer er med på å føre til mobbing, trakassering og hatkriminalitet, som burde være noe alle ønsker at alle barn skal vokse opp uten å oppleve. Barnehage 8 skriver at de vil styrke menneskeklokskapen hos barna og hjelpe dem å vokse opp uten fordommer. De er den eneste barnehagen som bruker ordet *menneskeklokskap*, som betyr å være klok på menneske. Det er en måte å si at barna skal lære å kjenne seg selv og andre, om likheter og ulikheter, og som barnehage 7 skriver – se forskjeller som en ressurs. Barns liv påvirkes av omgivelsene, men barn påvirker også egne liv (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 8), barna må derfor lære å kjenne seg selv på lik måte som de må lære å kjenne andre. Når det kommer til å kjenne seg selv og andre, så er ordet likeverd viktig, fordi det handler om å se at alle menneskene har like stor verdi. Derfor skal barnehagen sørge for at alle barna får oppleve tilhørighet til fellesskapet, og at likeverdet fremmes uavhengig av barnets bakgrunn (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.20/s.10)

5.0 KONKLUSJON OG AVSLUTNING

Så hvordan fremstilles arbeidet med ulike familieformer i årsplanene til de offentlige barnehagene i Trondheim Kommune?

I denne oppgaven hadde jeg som mål å bli bedre kjent med hvordan ulike familieformer blir fremstilt i årsplaner, og kanskje skape bevissthet rundt tema. Gjennom problemstillingen; Hvordan fremstilles arbeidet med ulike familieformer i årsplanene til Trondheim kommunes offentlige barnehager? Har jeg sett på hva barnehagene har skrevet, og hvordan de har fremstilt arbeidet gjennom årsplanen. Altså hvordan de har forklart og skildret jobben de gjør. I kapittelet over presenterte jeg funnene for oppgaven, som jeg drøftet i lys av det teoretiske grunnlaget for oppgaven. Her har jeg gjennom funnene; Få funn, markering av pride i barnehagen, bruken av rammeplanen i årsplanen og viktige ord å ta med seg, svart på hvordan arbeidet med ulike familieformer blir framstilt i årsplanene jeg har valgt ut for oppgaven. For konklusjonens og avslutningens skyld, vil jeg trekke frem det jeg anser som hovedpunktene i teksten.

Første vil jeg starte med å si at det var ikke altfor mange som kunne vise til at ulike familieformer er en del av deres pedagogiske arbeid, som jeg var inne på i det første funnet mitt om at det ble gjort få funn. Men hvorfor er jeg så opptatt av hvordan barnehagene fremstiller arbeidet med ulike familieformer? For det første er det et arbeid som skal finne sted i barnehagen, det kommer frem i rammeplanen. For det andre handler det om synliggjøring, både av ulike familieformer, men også av jobben som gjøres. Barnehagene må synliggjøre seg selv for mer en bare et oppholdssted for barn, som er der imens foreldrene er på jobb. Og da er det snakk om å synliggjøre både for foreldrene, men også for resten av samfunnet. Som alle andre mangfold vil mangfoldet av familieformer fortsette å vokse og bli mer synlig, og det vil bli enda flere barn som kommer fra en annen familie enn «den tradisjonelle kjernefamilien». Familien er også en del av barnehagen, derfor skal de også inkluderes i barnehagens pedagogiske arbeid (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.7).

Markering av Pride er det funnet jeg skriver mest om. Dette er fordi Pride kan bety så mye mer. I det mener jeg at selve markeringen trenger ikke bare å bety en feiring av skeiv kjærlighet, fordi det kan for eksempel også bety en feiring og synliggjøring av mangfoldet. Pride kan også ha en betydning for folk, og det kan skape en betydning for folk.

Som jeg er inne på så kan markeringen av Pride i barnehagen handle om at barna lærer å kjenne seg selv, lærer å være stolt av seg selv, samtidig lære å kjenne andre og respektere hverandre for sine likheter og ulikheter. Og markering av Pride i barnehagen kan ha en betydning for enkelte barn og familier, det kan også legge grunnlag for å skape en betydning for et barn som kanskje trenger det litt ekstra senere i livet. Derfor kan Pride bety så mye mer, og bør være noe flere barnehager inkluderer i sitt pedagogiske arbeid.

Hvorfor skal barnehagene fremstille jobben de gjør med familien og har fremstillingen i årsplanen noe å si? Årsplanen skal formidle til både foreldre og ansatte hva barnehagen jobber med. Den setter et grunnlag for jobben som skal gjøres og ikke minst hvorfor. Det er derfor den skal baseres på rammeplanens formål og innhold. Men som skrevet så er ikke barnehagen bare rammeplanen. Barnehagen er også de menneskene som jobber der, de barna som går der og de familiene som har barn der. Jeg har sett på bruken av rammeplanen i årsplanene knyttet opp mot temaet ulike familieformer. Som skrevet tidligere under funnet, så brukes rammeplanen på forskjellig vis i de årsplanene jeg har vært gjennom. Igjen må jeg bare si at jeg ikke er ute etter å si at noen gjør feil i måten de fremstiller arbeidet sitt på. Samtidig skulle jeg ønske at det ble vist mer forståelse og mening, og at barnehagene prøver å videreformidle hva de står for. Gjennom dette vil barnehagene vise hvem de er og hva slags fellesskap de skaper i barnehagen, og da hva barna og familiene har i vente hos dem.

Hva har synliggjøringen av ulike familieformer å si for barna? Det siste funnet mitt i denne oppgaven heter *Viktige ord å ta med seg*. Her skriver jeg om de ordene som går igjen i årsplanene, som flere barnehager viser at de bruker. Jeg valgte å kalle funnet for viktige ord å ta med seg, fordi de ordene som går igjen i årsplanene er nettopp det; de er viktige ord, som alle burde ta med seg. Det at ordene går igjen viser også hva det å jobbe med ulike familieformer i barnehagen kan skape og gi, både for barna, for familien, ansatte og samfunnet. Ved å synliggjøre ulike familieformer i barnehagen, så anerkjenner barnehagen familien, og da også barnet. Noen vil kanskje si at i barnehagen er det barnet som er fokus, så hvorfor skal vi fokusere så mye på familie. Familien er og vil alltid være det næreste og kjæreste for et barn, i hvert fall i barnehagealder, og kanskje den viktigste delen i et barns liv, så hvorfor skal vi ikke verdsette familien i arbeidet i barnehagen?

Jeg siterte Kong Harald i innledningen, så jeg ønsker å avslutte med det han avsluttet sin tale med.

Mitt største håp for Norge er at vi skal klare å ta vare på hverandre.

At vi skal bygge dette landet videre – på tillit, fellesskap og raushet.

At vi skal kjenne at vi – på tross av all vår ulikhet – er ett folk.

At Norge er ett.

Kong Harald V, 2016

LITTERATUR

- Amnesty International. (2016). *5 grunner til at vi trenger Pride*. Amnesty.
https://amnesty.no/5-grunner-til-vi-trenger-pride?gclid=Cj0KCQjwgYSTBhDKARIsAB8KukuE11YmM4sujp5xcw6N2tzmXspgI5pH7X7sbDWPPmQsYCMwNrYvAwaAtuQEALw_wcB
- Asdal, K. & Reinertsen, H. (2020). *Hvordan gjøre dokumentanalyse: En praksisorientert metode*. Cappelen Damm Akademisk.
- Berge, B. (2017, 9. Juli). Pride. I *Store norske leksikon*.
https://snl.no/Pride#-Rolle_og_symbolikk
- Bergsland, M. D. & Jæger, H. (2016). Bacheloroppgaven. I M. D. Bergsland, & H. Jæger, (red), *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* (s. 51-88). Cappelen Damm Akademisk.
- Drugli, M. B. (2019). *Liten i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Eidhamar, G. L. & Leer-Salvesen, P. (2017). *Nesten som deg selv: Barn og etikk*. Cappelen Damm Akademisk.
- Fjær, E. G. & Backe-Hansen, E. (2013). *Å ha foreldre av samme kjønn – hvordan er det, og hvor mange gjelder det?* (NOVA Rapport 9/2013). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
https://oda.oslomet.no/oda-xmloi/bitstream/handle/20.500.12199/5058/7085_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Franck, K. (2021). Hvem og hva er barnehagen for? Debatter i barnehagefeltet sett i lys av ulike forståelser av barn og barndom. I I. K. Sørensen, T. Abebe & M. Ursin (red.) *Barndomsstudier i norsk kontekst: Tverrfaglige tilnærminger*. (s.116-139) Gyldendal.
- Frederiksen, K. & Beedholm, K. (2016). Analyse af forskellige former for tekster som empirisk materiale. I S. Glasdam, G. R. Hansen, & S. Pjengaard (red.), *Bachelorprosjekter inden for det pædagogiske område* (s.75-99). Hans Reitzels Forlag.

- Haugen, G. M. D. (2021). Barns og familie i endring: Ulike perspektiver og praksiser. I I. K. Sørenssen, T. Abebe & M. Ursin (red.) *Barndomsstudier i norsk kontekst: Tverrfaglige tilnæringer*. (s.93-115). Gyldendal.
- Kulturdepartementet. (2021). *Trygghet, mangfold og åpenhet: Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika 2021-2024* (Handlingsplan: Trygghet, mangfold og åpenhet 06/2021). Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/023227879f06471793113a7f116e71b9/210624-handlingsplan-lhbtiq -.pdf>
- Larsen, A. K. & Slåtten, M. V. (2019). *En bok om oppvekst: samfunnsfag for barnehagelærere*. Fagbokforlaget.
- Lehn, E. W. & Sivertsen, A. H. (2022). *Barnehagens betydning for livsmestring*. Fagbokforlaget.
- Lundheim, R. (2016). Bacheloroppgaver med naturfaglig innhold i barnehagelærerutdannelsen. I M. D. Bergsland, & H. Jæger (red.), *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* (s. 134-139). Cappelen Damm Akademisk.
- Madland, A. (2013). *Betydningen av hele meg: om handlinger, holdninger og verdier hos de voksne i barnehagen*. Gyldendal Akademisk.
- Meld. St. 24 (2015-2016). *Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter*. Barne- og likestillingsdepartementet.
www.regjeringen.no/contentassets/8e378de25cfa49f28851cb0ef91a7f82/no/pdfs/stm201520160024000dddpdfs.pdf
- Mikkelsen, S. (2005, 16. Mars). *Hva er forebygging?* Forebygging.
<http://www.forebygging.no/artikler/2007-1998/hva-er-forebygging/>
- Moen, K. (2017). Mot til å formidle verdier – også i kulturelt mangfold. I S. Sagberg (red.), *Mot til å være barnehagelærer: Verdier som omdreiningspunkt* (s.25-52). Fagbokforlaget

- NESH. (2018, september). *Forskningsetisk veileder for internettforskning*.
Forskningsetikk. <https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetisk-veileder-for-internettforskning-2018-interaktiv.pdf>
- NESH. (2021, desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Forskningsetikk.
<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora.pdf>
- SSB (2022, 3. Mars). *Barnehager*. Statistisk sentralbyrå.
<https://www.ssb.no/utdanning/barnehager/statistikk/barnehager>
- St. Meld. 29 (2002-2003). *Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap*.
Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/09268a58beb14e83aada903d5abf423a/nn-no/pdfs/stm200220030029000dddpdfs.pdf>
- Thagaard, T. (2019). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder*.
Fagbokforlaget.
- Tjora, A. (2018). *Viten skapt: kvalitativ analyse og teoriutvikling*.
Cappelen Damm Akademisk.
- Trondheim Kommune. *Barnehager i Trondheim*.
<https://www.trondheim.kommune.no/tema/barnehage/praktisk-informasjon-foreldre-barnehage/barnehager-i-trondheim/>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*.
Fastsatt av kunnskapsdepartementet.
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Andre:**
- Kong Harald V tale. (2016, 1.september).
<https://www.kongehuset.no/tale.html?tid=137662&sek=26947&scope=27247>

VEDLEGG**Årshjul:**

Barnehage 11a

Måned	Fokus	Aktivitet/tema	Hvordan
Juni Regnbue	Pride Planleggingsdag Sommerfest	Undre (kjønnsidentitet og familier) Etikk, religion og filosofi	<ul style="list-style-type: none"> - Følelser, ansiktsuttrykk - Rose ulikhetene hos hverandre - Ulike familier - Identitet - Omsorg for hverandre, øve på å være gode med hverandre

Barnehage 11b

Måned	Fokus	Mulige aktiviteter/tema
Mai Regnbue	17.mai markering Undre (kjønnsidentitet og familier) Etikk, religion og filosofi	<ul style="list-style-type: none"> - Følelser, ansiktsuttrykk - Rose ulikhetene hos hverandre - Ulike familier - Identitet - Omsorg for hverandre, øve på å være gode med hverandre
Juni Regnbuen/pride	Pride Nærmiljø og samfunn Etikk, religion og filosofi	<ul style="list-style-type: none"> - Parade - Lage flagg